

És a zenekar játszik tovább...

Kovács Géza szerint muzsikálással is lehet a válság ellen küzdeni

Rosszul kezdődött az idei esztendő a Nemzeti Filharmonikusok számára, hiszen úgy tűnt, jelentősen, 15%-kal csökken az állami támogatásuk. Az elvonás mind az énekkart, mind a zenekart nagyon hátrányosan érintette volna, hiszen a fizetéseket 25-30%-kal kellett volna csökkenteni, s még az is felmerült – amire az ötvenegy esztendővel ezelőtti kezdetektől nem volt példa – hogy el kell hagyniuk programjukból a martonvásári koncerteket. A vészforgatókönyvekben az a verzió is szerepelt, hogy az év végén több hónapos kényszerszabadságra küldik a muzsikásokat, és nem tartják meg a meghirdetett hangversenyeket. Négy hónap huzavona után azonban április végén végre eldőlt, mégsem csökken az állami támogatás, a tárcától erre az évre is megkapják a tavalyi összeget. Az elmúlt időszak nehézségeiről Kovács Géza, a Nemzeti Filharmonikusok főigazgatója beszélt, aki szót ejtett arról is, ideje átértelmezni hangversenyzési gyakorlatukat és a közönségkapcsolati rendszerüket, ez ugyanis a válság nélkül is egyre elavultabbá válik. A Szimfonikus Zenekarok Szövetségének elnöke emellett úgy vélekedik, ma a zenének még inkább az a feladata, hogy menedékként szolgáljon.

■ *Nebéz hónapokon van túl, hiszen a kisebb költségvetés azzal járt volna, hogy ismét csökkenteni kell az együttesek létszámát, s koncerteket elbagyni. Miközben az előadó-művészeti törvénynek köszönhetően minden más együttesnek nőtt az állami támogatása...*

Én is azzal a mondattal mentem be Hiller István miniszterhez, hogy Magyarországon ebben az esztendőben minden zenekar támogatása növekszik, egyedül az NFZ-é csökken... S nem is kevéssel, hiszen, bár eleinte 15%-ról volt szó, tekintettel azonban arra, hogy az első negyedév már eltelt, s mi addig – a tárca írásos tájékoztatása alapján – a megszokott módon éltünk, így az esztendő hátralévő részében még komolyabb megszorításokra köteleznek bennünket. Április végén már 35%-nál tartottunk...

■ *Mivel indokolták az elvonást?*

Kaptam a minisztériumtól egy levelet, ebben értesítettek arról, hogy 15%-kal csökken a költségvetésünk, erre készítsük el az üzleti tervünket. Ez már eleve komolytalan felvetés, hiszen az éves tervezést már jóval korábban megtettük, s a szezon második felében nem lehet levenni a költségekből. Sőt, már azt is tudom, hogy 2011-ben, Brüsszelben január 25-én koncertezünk... Két héttel később egy másik levél is érkezett az OKM-ből, Csák Ferenc, akkor még kulturális ügyekért felelős államtitkártól, e szerint még kevesebb pénzt kapunk, ráadásul 300 millió

forintot a tőkevesztésre kell fordítani. Majd egy szerződést is kaptam a tárcától, amelyben az szerepelt, hogy a minisztérium június 30-ig garantálja a tavalyi támogatási összeget, az év második felére azonban éves szinten 15%-kal csökkentett büdzsével kell számolnunk. Ezt én csak jogfenntartással írtam alá. Fura csapdahelyzetbe kerültem ugyanis, hiszen ha nem írom alá, akkor még ezt a pénzt sem kapjuk meg... De aztán ismét az eredeti szerződést kaptam vissza, azzal a megjegyzéssel, hogy írjam így alá, s örüljek, hogy nem lesznek még további megvonások. Számomra ez volt az utolsó csepp a pohárban. Miközben a Szimfonikus Zenekarok Szövetségének elnökeként boldoggá tesz az ÖTM keret elosztása, az, hogy minden együttest magasabb állami támogatáshoz juttattunk, közben nem értem, hogy a nemzeti feladatokat ellátó, nemzetközi szinten is nagyra becsült Nemzeti Filharmonikus Zenekar és Énekkar miért kerül rosszabb helyzetbe...

■ *Hogyan tudták volna csökkenteni a költségeiket?*

Drasztikus intézkedéseket kellett előkészítenünk. Egyszemélyi felelős vezetőként nem tehetek mást, mint a legutóbbi hivatalos információk alapján próbálom működtetni a rám bízott társaságot. Ilyen esetben többféle választási lehetőség van, az egyik az elbocsátás. A legkevésbé fájdalmas módszer lenne a lejáró szerződéssel bíró muzsikások, a nyugdíjasok elküldése, hiszen ezekben az

esetekben nincs munkaügyi konzekvencia. Pedig ez is nagyon problémás megoldás, hiszen rendszerint azoknak van határozott idejű szerződésük, akik fiatalok, akiké a jövő. A nyugdíjasok között pedig kiváló művészek akadnak, van, aki nemrég kapott Liszt-díjat. A fúvós kar kilencven százaléka szintén szakmai nyugdíjas. Ez tehát nem tűnt járható útnak. Létszámon gyakorlatilag nem lehet 233 millió forintot – ennyi a 15% elvonás – megspórolni. A következő megoldás az volt, hogy hozzányúlunk a bérekhez, hiszen a költségvetésünk 88%-a bér és bérjellegű kiadás. Mi ugyanis mindenkit a Munka Törvénykönyve alapján, jogszerűen, munkaszerződéssel foglalkoztatunk, emiatt a járulékokat is fizetjük. Az a baj, hogy a mi költségvetési támogatásunk a legendás, 2000-es fejlesztés következtében 2001-ben volt 1 milliárd 613 millió Ft, de már 2002-ben 163 millióval kevesebbet kaptunk, akkor ugyanis a minisztérium elfeledkezett a 13. havi bérről...

■ *Így indult a gazdasági társasági életük...*

Igen, akkor viszont még nyugodtak voltunk, mert 78% jutott bérre és a bérjellegű kiadásokra. 2003-ban a Medgyesi-kormány felemelte a béreket, ekkor 1 milliárd 730 millióra nőtt a támogatási összeg. Ez volt nálunk az utolsó bérfejlesztés... 2004-ben azonban ezt a plusztámogatást már elfelejtették odaadni, s attól kezdve a költségvetési támogatásunk évről évre csökken. Tavaly 1 milliárd 550 milliót kaptunk, de 2006-ban 1 milliárd 420 mil-

lió Ft-ot. Akkor küldtem el hat nagyszerű embert a kórusból, és 9 hónapon keresztül a minisztérium minden hónap 20. napja után utalta a támogatásunkat, a fizetésünket... Ennyi időn keresztül rúgtuk fel a munka törvénykönyvét, de a zenekar játszott tovább, a kórus énekelt... Egyre inkább a produkciós költségvetést kellett csökkentenünk, hogy a béreket ki tudjuk fizetni. Ma már ebből, az alig 10%-ból hívjuk meg Gidon Kremert, vesszük meg a fuvolát, hirdetjük meg a bérleteket, nyomtatjuk ki a füzeteket, plakátokat. Ez így tényleg tarthatatlan. S nem értjük, hogy miközben állítólag világszínvonalon teljesítünk, az államtól kapott pénzt nem herdáltunk el, hiszen nincs szinte hónap, hogy valamilyen kontrollon át ne esnénk. Kezdve a TB-ellenőrzésen át a számlák átvizsgálásáig... Mi ilyen drill alatt élünk. S közben a koncertünkön, a Musikvereinsaal-ban szétverik a házat, a lemezünk elhossa a Midem Classics Award-ot, hívnak bennünket a karintiai és a tenerifei fesztiválra... A kórusunk is fájdalommentesen átesett egy minőségi cserén, hívják sokfelé koncertezni itthon és a nagyvilágban, Kassán, Olaszországban is szerepelnek. Akkor hát mi velünk a baj!

■ Ráadásul hiába teljesítik az előadóművészeti törvény kritériumait, az sem befolyásolja a támogatás nagyságát, hiszen nem tartoznak abba a keretbe...

Nagyon kevesen tudják azt is, hogy mi átlagosan évente 30-35 koncertet adunk vidéken, térítésmentesen. Úgy érzem a nemzeti intézmény mivoltunknak ezzel valóban eleget teszünk. Tavaly ezek a hangversenyek több mint 60 millió ráfordítással jártak. Kocsis Zoltán is a havi fizetéséért vezényli az együttest, bárhol lépünk pódiumra vidéken... Amikor néhány héttel ezelőtt még az volt a helyzet, hogy ez az utolsó szó, és csökken a költségvetésünk, akkor kiálltunk a kórus és a zenekar elé, s azt mondtuk, hogy vagy elküldünk embereket, vagy hozzányúlunk a művészeti és a szolgálatteljesítési pótlékhoz, ehhez azonban módosítani kell a Kollektív Szerződést. S ekkor szembenéztek az emberek azzal, hogy ettől kezdve mindenki 25-30-40%-kal kevesebb bért visz haza. Nagy lett rögtön a pánik... Azt a megoldást javasoltuk, hogy függesszük fel a nálunk jelentős szerepet játszó ún. „szolgálatteljesítési pótlék” kifizetését. Volt tárgyalás, egyeztetés, de az álláspontok nem közeledtek. S mindez ráadásul kissé egymás ellen hangolta a zenekart és a kórust is... Így kénytelen voltam egyoldalúan felbontani a kollektív szerződés bérezésre vonatkozó pontjait. S olyan kényszerintézkedést kellett hoznom, hogy júliustól minden

pótlék folyósítását felfüggesztjük... Felmerültek egyébként olyan megoldási ötletek is, amelyek szerint november-decemberben minimálbére kellett volna küldeni mindenkit, vagy a legrosszabb eset, az októbertől fizetés nélküli kényszerszabadság, ami azt jelenti, a koncertjeinket sem tudjuk megtartani...

■ Most azonban megkapták a pénzt...

Igen, akárcsak a többi nemzeti intézmény, az Operaház és a Nemzeti Színház. Az ő támogatásuk eddig sem volt veszélyben... Így kihúzzuk valahogyan az év végéig, de az inflációs kiesést nem pótolja semmi... Ezért drákói szigorra lesz szükség, s némileg át kell alakítani a nyári és az őszi programot.

■ Viszont változtatni kell a működésükön, hiszen Ön nyilatkozta a Muzsikának, hogy elkerülhetetlen a hangversenykezési gyakorlatuk és közönségkapcsolati rendszerük újraértelmezése. Mit ért ezalatt?

Nem csak nekem meggyőződés, hanem a hazai és a külföldi szakmában nagyon sokaknak, hogy az a koncertkezési gyakorlat, amelyet mi is folytatunk, s ami mentén a magyarországi gyakorlat működik, az a válság nélkül is elavulttá vált volna. Erre találtak ki az Egyesült Államokban, Nyugat-Európában olyan új formákat, amelyek új közönség rétegeket, generációkat vonnak be a zenehallgatásba. Igazából nem kerülnek sokkal többre, mint a hagyományos hangversenyek. Mindennek a lényege az, hogy a hangverseny rendezője, szervezője és a közreműködők tegyék olyan élménnyé és a szó legjobb értelmében vett kalanddá a koncertlátogatást, amely minden másnál izgalmasabb és egyben tartalmasabb szórakozást ígér. Krízis idején pedig, amikor az emberek sokkal jobban megnézik, hogy mire adják ki a pénzüket, szükség van arra, hogy ezek a koncertek azt az érzést keltsék: lehet, hogy a hétköznapiokon megaláznak, segíelyekből élek, rettegek attól, hogy kirúgnak, de az a két-két és félóra, amit a hangversenyen töltök, visszaadja a méltóságomat, örömet okoz. Itt hosszan lehetne sorolni a különböző metódusokat. Például a Chicagói Szimfonikusoknak is létezik ilyen sorozata, a „Beyond the Score”, „A partitúrán túl” címmel. Ez olyan koncertkezési gyakorlat, amikor egy adott zenemű köré a társművészetek és a történelem számos elemét felsorakoztatják. Ha Prokofjev kísérezőzenéjével vetítik az Alekszander Nyevszkij című filmet, akkor kiállítás látható az előtérben a korabeli Szovjetunióról, a mű történetéről, emellett fotótárlat és Sztálin korabeli tárgyakból álló bemutató is várja a vendégeket. Így a koncertlátogató is részévé

válík ennek a világnak. Lehetőségük van az embereknek arra, hogy olyan szakemberekkel találkozzanak, akik erről beszélnek, korabeli darabokat játszanak, és így tovább. S mindez nem is kerül olyan óriási összegbe. Nyugodtan lehet válogatni, társintézményekkel együttműködve tematikus élménnyé emelni a hangversenyeket. A másik ilyen metódus, ami az ifjúsági hangversenyekben és az egyre jobban elhalt Kodály-metódusban futott ki. Németországban és a skandináv országokban az „educatio” gyűjtőszó alatt különleges eszköztárat vonultatnak fel. Kamaraegyüttesek, duók, triók, látogatnak el az iskolákba, s ott rendkívüli alkalmat teremtenek arra, hogy a gyerekek találkozzanak a muzsikussal, a hangszerével és a zenével. Ezeket a gyerekeket elhozzák a próbákra a koncert főpróbájára, s ettől a komolyzenéhez fűződő korábban talán hűvös viszonyuk jó irányba változik.

■ A Nemzeti Filharmonikusoknál is akadnak ilyen kezdeményezések?

Mi is próbálunk például különleges helyszíneken koncertezni. Most készülünk a Klassz Irodával a Haydn-maratonra a Millenárison, ami reggeltől késő estig tart. Olyan esemény lesz ez, amelynek gerincét Haydn zenéje képezi, de lesznek korabeli finomságok, jazzzene, egyszóval olyan eseménnyé válik, ahová jó lesz elmenni családotul is. Hosszan sorolhatnám mindazokat az eszközöket, amelyek feledtetik azt, hogy mi egy nagyon arisztokratikus, nagyon kevesek számára érthető és nagyon drága műfajt képviselünk. Azt kell megértetni, hogy amit mi nyújtunk, az menedék. És amit elkérünk egy koncertjegyért, alig több, mint egy gyorsbüfé-menü, vagy néhány üveg sör ára... S ezt a bizonyos educatio-sorozatot is szeretnénk minél előbb beindítani. Eddig is beültettünk már zenekari próbára, a kottapulthoz gyerekeket, hogy érezzék, hogyan születik a zene, főpróbáinkra is sokszor eljönnek. Megindító élmény volt, amikor tavaly, a Budapest Bábszínházzal a diótörőt adtuk elő, s a főpróbára állami gondozott gyerekeket hívtunk meg. Akkor éreztük különösen, hogy mi az értelme annak, amit csinálunk... Emellett tagja vagyunk annak az elitklubnak, ami korunk slágere és megkerülhetetlen kommunikációs eszköze, az internet segítségével viszi el gyakorlatilag bárhová az élő koncert élményét. Mindenképpen valami újat akarunk, olyat, ami minél több embert győz meg arról, hogy mással nem helyettesíthető, nagyon értékes, mégis könnyen befogadható portékát kínálunk...

R. Zs.